

بررسی و تبیین عوامل مؤثر بر سوء رفتارهای مالی در بانک‌های ایران

نوع مقاله: پژوهشی

محمد رضا بناء^۱

امید پورحیدری^۲

احمد خدای پور^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۷/۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۵/۳۰

چکیده

از آنجایی که ثبات و سلامت نظام بانکی کشور وابسته به فضای سالم بازارهای پولی و مالی است، لذا در سال‌های اخیر مباحث مرتبط با کاهش تخلفات بانکی و آثار مخرب انواع ریسک ایجاد شده از اهمیت فراوانی برخوردار بوده است، لذا در این پژوهش اثرات سنجه‌ها و عوامل مؤثر بر سوء رفتارهای مالی در بانک‌های ایرانی مورد بررسی قرار گرفته است. روش تحقیق آمیخته (کیفی و کمی) است، بدین ترتیب که در مرحله اول به روش دلفی فازی به شناسایی متغیرهای اثرگذار بر سوء رفتار مالی بانک‌ها پرداخته شد و سپس به روش رگرسیون داده‌های پانل مقدار اثرگذاری متغیرها مورد بررسی قرار گرفت. تیم مشارکت‌کننده در بخش کیفی ۳۲ نفر از خبرگان و صاحب‌نظران حرفه پولی و مالی می‌باشد و جامعه آماری کلیه بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد، داده‌های مورد نیاز برای ۱۹ بانک در طی سال‌های ۱۳۹۱ الی ۱۴۰۰ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند، بر اساس یافته‌های تحقیق ویژگی‌های عملیاتی، ویژگی‌های راهبری و عوامل رفتاری به عنوان سنجه‌های مؤثر بر سوء رفتارهای مالی شناسایی شدند، در ادامه و با انجام سه رگرسیون به روش لاجیت-پروبیوت و انجام پیش‌آزمون‌های لازم، نتایج حاصل نشان داد که از بین متغیرهای ویژگی‌های عملیاتی، متغیرهای اندازه بانک، تعداد کارکنان، سود (زیان)، سودآوری و رشد دارایی‌ها، از بین متغیرهای ویژگی‌های راهبری متغیرهای مالکیت دولتی، استقلال اعضای هیات مدیره، دوره تصدی مدیرعامل، تخصص مالی اعضای هیات مدیره، اندازه موسسه حسابرسی، دوره تصدی حسابرس و از بین

۱ دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران (مقاله مستخرج از رساله دکتری است).
mohamadrezabana@aem.uk.ac.ir

۲ استاد، گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران (نویسنده مسئول)
opourheidari@uk.ac.ir

۳ استاد، گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران
khodamipour@uk.ac.ir

عوامل رفتاری مدیرعامل متغیرهای خوش‌بینی مدیرعامل، خودشیفتگی مدیرعامل بر سوء رفتارهای مالی در بانک‌ها تأثیر معناداری دارند.

کلمات کلیدی: ویژگی‌های عملیاتی، ویژگی‌های راهبری شرکتی و عوامل رفتاری، سوء رفتارهای مالی، بانک

طبقه‌بندی **JEL**: C11، E58، G21

مقدمه

طی ۱۰ سال اخیر مفهوم سوء رفتاری در صنعت مالی مورد توجه قرار گرفته است. بسیاری از مؤسسات مالی هنوز این نوع سوء رفتاری را جدی نمی‌گیرند (غیثی و همکاران، ۱۴۰۱). سوء رفتار در مؤسسات مالی می‌تواند رفتار انجام شده توسط کارکنان باشد که غیرقانونی بوده و یا معیارهای اخلاقی و مسلکی لازم برای انجام وظایف یا اعمال قدرت و اختیارات واگذار شده به آن‌ها را برآورده نسازد. نیاز به افزودن سوء رفتاری به‌عنوان یک جنبه از مدیریت ریسک عملیاتی در پی رسوایی‌هایی که صنعت مالی را در دهه ۱۹۹۰ و پس از افراط در بحران مالی ۲۰۰۸ تکان داد، شدیدتر شد. در نتیجه، مدیریت سوء رفتاری به‌عنوان زمینه‌ای ظهور کرده است که سوگیری‌های روانی تصمیم‌گیرندگان و ریسک‌های سازمانی را در سازمان مالی در نظر می‌گیرد (فائوگر و استول^۱، ۲۰۲۱). با وجود ابزار و روش‌های سودمند اجرایی و سازوکارهای مختلف حاکمیت شرکتی در بانک‌ها، مثل به‌کارگیری فرآیندهای نوین در سیستم کنترل‌های داخلی، وجود کمیته‌های تخصصی مختلف مدیریت مانند کمیته ریسک و کمیته حسابرسی، انجام مرتب حسابرسی مستقل میان‌دوره‌ای و سالانه صورت‌های مالی، اجرای حسابرسی داخلی و غیره و همچنین الزامات سخت‌گیرانه موجود در این زمینه، همگی در جهت به حداقل رساندن سوء رفتار مالی شده‌اند (صفی‌خانی و همکاران، ۱۴۰۲)، سوء رفتار مالی در بخش بانکی از طریق کارکنان آن ایجاد می‌شود، زیرا کارکنان نقش اساسی در موفقیت بانک دارند و یکی از مهم‌ترین دارایی سازمان‌ها محسوب می‌شوند، به‌طوری‌که موفقیت سازمان به شدت به عملکرد آن‌ها وابسته است (نیکو و همکاران، ۱۴۰۰). رفتار کارکنان در بانک از طریق نحوه برخورد با مشتریان، سرمایه‌گذاران، فروش نادرست محصولات مالی، نقض قوانین و دست‌کاری‌ها می‌تواند منجر به زایش ریسک سوء رفتار شود و از این‌رو بر عدم اطمینان کسب‌وکار، توان پرداخت بدهی و سودآوری بانک‌ها نیز تأثیر گذارد (بلیندا^۲ و همکاران، ۲۰۲۲). سوء رفتار مالی در بانک‌ها از چند جهت باعث نگرانی است: اول؛ واسطه‌گری مالی مؤثر نیازمند آن است که پس‌انداز کنندگان و سرمایه‌گذاران به یکپارچگی مؤسسات مالی و بازارها اعتماد داشته باشند و این اعتماد نباید از بین برود (آلتونباس^۳ و همکاران، ۲۰۱۸)؛ دوم اینکه سوء رفتار مالی ممکن است بانک‌ها را تضعیف کند و بخصوص در بانک‌ها بزرگ امکان دارد پیامدهای نامطلوبی برای ثبات سیستم بانکداری ملی با اثرات سرریز بین‌المللی احتمالی وجود داشته باشد و سوم، شرکت‌هایی که درگیر سوء رفتار سازمانی هستند ممکن است زیان‌های

^۱ Faugère & STUL

^۲ Belinda

^۳ Altunbas

قابل توجهی را در ارزش و عملکرد سهامداران تجربه کنند و انتظارات از درآمدها و متعاقباً افزایش در هزینه سرمایه را کاهش دهند (عاریف^۱ و همکاران، ۲۰۲۳).

نظریه‌های متعددی در مورد دلایل زیربنایی سوء رفتار مالی مطرح شده است. با شروع از نظریه جرم یقه سفید (ساترلند، ۱۹۴۰)، تحقیقات بعدی نظریه مثلث کلاهبرداری (و نسخه گسترش یافته آن، نظریه الماس کلاهبرداری) را پیشنهاد کرده است که در آن ترکیبی از فشار (مالی یا موقعیتی) و منطقی سازی سابق، فعالیت‌های سوء رفتار ناشی از فرصت‌های مناسب را تحریک می‌کند (گاتسچالک^۲، ۱۴۰۱، ۸۷). شواهد بعدی هر دو رویکرد جامعه‌شناختی و روان‌شناختی را برای تحلیل سوء رفتار مالی ادغام می‌کند و رویکرد **A - B - C** را پیشنهاد می‌دهد (گاش^۳، ۲۰۲۰). اولی به مصادیق کلاهبرداری افراد (اپل بد^۴) اشاره دارد، دومی کلاهبرداری‌هایی است که با تبانی (اپل بد) صورت می‌گیرد و مورد آخر به کلاهبرداری‌هایی اشاره دارد که با تبانی با مکانیسم‌های فرهنگی و اجتماعی (اپل بد) صورت می‌گیرد. محصول بد معمولاً مخرب‌ترین محصول از دیدگاه سازمانی است که به سرعت در سراسر سازمان گسترش می‌یابد و هزینه‌های اجتماعی و اقتصادی قابل توجهی را تحمیل می‌کند (گاش، ۲۰۲۰).

نادیده گرفتن سوء رفتارهای مالی در بخش بانکی می‌تواند پیامدهای شدید و گسترده‌ای برای اقتصاد داشته باشد، از این رو، بررسی این پدیده در هر موسسه و یا نهاد مالی ضروری است (عزیزی، ۱۳۹۸). انتظار بر این است که با شناسایی مصادیق فساد مالی در نظام بانکی، شناخت علمی عوامل مؤثر و بسترهای ایجاد فساد در نظام بانکداری و در نهایت ارائه راهکارها و ابزارهای مورد استفاده در پیشگیری از سوء رفتارهای بانکی بتوان گام مثبتی برای شناسایی آن نمود، بدین ترتیب در مقاله پیش رو در ابتدا مبانی نظری مطالعه مورد بررسی قرار گرفته و پیشینه مطالعات داخلی و خارجی بیان شده است و سپس روش تحقیق، ارائه مدل و تخمین رگرسیون‌ها انجام شده و در انتها به بحث و نتیجه‌گیری پرداخته می‌شود.

۱- مبانی نظری

سوء رفتارهای مالی در بانک‌ها شامل پذیرش رشوه، دزدی از شرکت، کلاهبرداری و تقلب می‌باشد. سوء رفتار مالی یکی از انواع سوء استفاده‌های مالی بوده و به معنای اقدام ارادی یا از روی غفلت می‌باشد که هرگونه سرقت وجوه نقد، دریافت پاداش، افزایش قیمت سهام و یا هرگونه کسب منافع

^۱ Arif

^۲ Gottschalk

^۳ Ghosh

^۴ bad Apple

دیگری را مجاز می‌شمارد و معمولاً از طریق دست‌کاری در حساب‌ها، گزارشگری نادرست و تقلب انجام می‌پذیرد (فاوگر و استول، ۲۰۲۱). بنابراین سوء رفتارهای مالی حوزه وسیعی از اقدامات غیرقانونی را شامل می‌شود که می‌توان آن‌ها را در سه دسته اصلی طبقه‌بندی نمود که عبارت‌اند از "سوء رفتارهای حسابداری"، "سوء رفتارهای گزارشگری" و "سوء رفتارهای بازار".

سوء رفتارهای حسابداری عبارت است از ایجاد منافع برای مدیران و یا سهامداران از طریق مدیریت سود و حساب آرایبی. سوء رفتارهای حسابداری عبارت است از هرگونه رفتار غیراخلاقی که مدیران در خصوص گزارشگری سود اعمال می‌نمایند، بنابراین سوء رفتارهای حسابداری شامل مدیریت سود و حساب آرایبی می‌باشد. سوء رفتارهای حسابداری را از طریق مدل‌های مدیریت سود و یا بررسی رفتار سود کشف نمود. جدایی مدیریت از مالکیت در شرکت‌های سهامی و عدم مشاهده تلاش‌های مدیر توسط مالکان، منجر به بروز پدیده خطر اخلاقی به‌عنوان یکی از جنبه‌های عدم تقارن اطلاعاتی در این شرکت‌ها می‌گردد، همچنین تعیین پاداش هیات مدیره بر مبنای درصدی از سود خالص و فشار سرمایه‌گذاران برای افزایش سود و ارزش شرکت، منجر به افزایش انگیزه مدیران برای دست‌کاری نمودن سود و سوء رفتارهای حسابداری می‌گردد. (هگده و ژو، ۲۰۱۸). انگیزه‌های قراردادی و نیز نگرش سرمایه‌گذاران به شرکت، نگرش مدیران را در رابطه با گزارشگری سود تحت تأثیر قرار داده و موجب رفتارهای غیراخلاقی مدیران می‌گردد (هوپ و وانگ، ۲۰۱۸).

سوء رفتار گزارشگری عبارت است از ایجاد منافع برای مدیران و یا سهامداران از طریق ارائه گزارش‌های متقلبانه و دست‌کاری شده. این‌گونه سوء رفتارها معمولاً با بیش‌نمایی درآمدها و دارایی‌ها، کم‌نمایی هزینه‌ها و بدهی‌ها همراه بوده و در بانک‌ها و مؤسسات مالی از طریق ذخایر مربوط به مطالبات مشکوک‌الوصول قابل انجام است (گاش، ۲۰۲۰). سوء رفتارهای گزارشگری مالی را می‌توان با بررسی بندهای گزارش حسابرس و یا تعدیلات سنواتی در صورت‌های مالی تجدید ارائه‌شده کشف نمود.

سوء رفتارهای بازار عبارت است از ایجاد منافع برای مدیران و یا سهامداران از طریق عدم تقارن اطلاعاتی و عدم به‌موقع اطلاعات. سوء رفتارهای بازار منجر به ایجاد بازده غیرعادی سهام برای گروه خاصی از افراد می‌گردد (آلتونباس و همکاران، ۲۰۱۷). سوء رفتارهای بازار را می‌توان با بررسی حجم و بازده غیرعادی سهام کشف نمود.

۱ Hegde and Zhou

۲ Hope and Wang

در تحقیقات پیشین ۳ گروه متغیر تأثیرگذار بر سوء رفتار مورد مطالعه قرار گرفته‌اند که عبارت‌اند از ویژگی‌های عملیاتی بانک (رئیزی و دستگیر، ۱۳۹۸)، ویژگی‌های راهبری شرکتی (خواجهوی و ابراهیمی، ۱۳۹۷) و عوامل رفتاری (حیدری فراهانی و همکاران، ۱۳۹۸).

همچنین بر اساس مطالعات انجام‌شده داخلی و خارجی عوامل مؤثر بر سوء رفتار مالی در قالب سه سنج "ویژگی‌های عملیاتی"، "راهبری شرکتی"، "عوامل رفتاری" شناسایی شدند.

ویژگی‌های عملیاتی، به ماهیت، پیچیدگی، معاملات آن و شرایط مالی و سودآوری واحد بانکی مربوط می‌شود. از جمله ویژگی‌های عملیاتی که بر سوء رفتار مالی تأثیرگذار است، در مطالعات پیشین مورد بررسی قرار گرفته است: اندازه بانک (بشیری منش و شهناری، ۱۴۰۱؛ طباطبایی و عبدلی، ۱۴۰۱؛ رادفر و همکاران، ۱۳۹۹؛ خواجهوی و ابراهیمی، ۱۳۹۷؛ باگات^۱ و همکاران، ۲۰۱۵)؛ تعداد کارکنان (صفی خانی و همکاران، ۱۴۰۲؛ داداشی و همکاران، ۱۳۹۷)؛ اهرم مالی (ملکی کاکلر و مولائی فولنجی، ۱۴۰۱؛ بشیری منش و شهناری، ۱۴۰۱؛ عبدالله زاده و همکاران، ۱۳۹۷)؛ کفایت سرمایه (گودرزی و همکاران، ۱۴۰۰، رادفر و همکاران، ۱۳۹۹؛ یانگ^۲ و همکاران، ۲۰۱۷)؛ سود (زیان) انباشته (خلیفه سلطانی و نایب محسنی، ۱۳۹۷؛ کارشناسان و ممشلی، ۱۳۹۷)؛ نسبت ارزش بازاری به دفتری (علیخانی و همکاران، ۱۳۹۹؛ عباسی و فهیمی، ۱۳۹۹)؛ سودآوری (خواجهوی و ابراهیمی، ۱۳۹۷؛ فیضی زاده، ۱۳۹۹؛ تاپر^۳، ۲۰۱۷)؛ وام‌های غیر جاری (فائمی اصل و همکاران، ۱۳۹۸) و رشد دارایی‌ها (بشیری منش و شهناری، ۱۴۰۱).

راهبری شرکتی (حاکمیت شرکتی) یکی از مهم‌ترین سازوکارهای نظارتی در شرکت‌ها می‌باشد که با افزایش میزان نظارت می‌تواند موجب کاهش چشم‌گیری در سوء رفتارهای مالی گردد (آرنابولدیا^۴ و همکاران، ۲۰۲۱). از جمله ویژگی‌های راهبری مؤثر بر سوگیری رفتاری مالی که در برخی مطالعات به آن اشاره شده عبارت‌اند از: مالکیت نهادی (بخردی و خوشدل، ۱۴۰۱؛ واشقانی و همکاران، ۱۴۰۰؛ صالح و عثمان^۵، ۲۰۱۶؛ شی^۶ و همکاران، ۲۰۱۶)؛ مالکیت دولتی (اسماعیلی کیا و همکاران، ۱۳۹۸)؛ استقلال اعضاء هیات مدیره (بخردی و خوشدل، ۱۴۰۱؛ مرادی و بحری ثالث، ۱۳۹۷)؛ دوره تصدی مدیرعامل (بخردی و خوشدل، ۱۴۰۱؛ داداشی و عتیقی، ۱۳۹۹؛ ژانگ و

^۱ Bhagat

^۲ Ying

^۳ Topor

^۴ Arnaboldi

^۵ Saleh & Usman

^۶ Shi

همکاران، ۲۰۱۷؛ کنته، ۱، ۲۰۱۸)؛ جنسیت اعضای هیات‌مدیره (بخردی و خوشدل، ۱۴۰۱؛ وانگ^۲ و همکاران، ۲۰۲۲)؛ تخصص مالی اعضای هیات‌مدیره (بخردی و خوشدل، ۱۴۰۱)؛ اندازه موسسه حسابرسی (بخردی و خوشدل، ۱۴۰۱؛ مرادی و بحری ثالث، ۱۳۹۷)؛ دوره تصدی حسابرس (بخردی و خوشدل، ۱۴۰۱، مریکا^۳ و همکاران، ۲۰۱۶؛ مخلصین، ۲۰۱۸) و تخصص حسابرس (بخردی و خوشدل، ۱۴۰۱، رحمواتی و ایندریجاواتی^۴، ۲۰۲۰؛ ویدودو و چریری^۵، ۲۰۲۱؛ مخلصین، ۲۰۱۸).

عوامل رفتاری نیز شامل مجموعه از سوگیری‌های شناختی و عاطفی می‌باشد که مانع از تصمیم‌گیری منطقی افراد می‌گردد و منجر به بروز سوء رفتارهای مالی می‌گردد. از جمله عوامل رفتاری مؤثر بر سوگیری رفتاری مالی که در مطالعات پیشین به آن اشاره شده عبارت‌اند از: خوش‌بینی مدیرعامل (حسینی و محفوظی، ۱۳۹۹)؛ خودشیفتگی مدیرعامل (بزرگ اصل و همکاران، ۱۴۰۰؛ حسینی و محفوظی، ۱۳۹۹؛ بوچلز^۶ و همکاران، ۲۰۲۰؛ فیلیپس^۷، ۲۰۱۹؛ هام^۸ و همکاران، ۲۰۱۸؛ ریجسنبیلت و کمندره^۹، ۲۰۱۳) و کوتاه‌بینی مدیرعامل (محمدی و همکاران، ۱۴۰۰؛ حسینی و محفوظی، ۱۳۹۹؛ حیدری فراهانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ کرافت^{۱۰} و همکاران، ۲۰۱۸؛ کانگ^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۷).

در مطالعات انجام‌شده عمدتاً بر ویژگی‌های خاص شرکت و ابعاد اقتصادی تأثیرگذار بر سوء رفتار مالی تمرکز شده است و کمتر به عوامل دیگر از جمله ویژگی‌های عملیاتی، راهبری شرکتی و عوامل رفتاری مدیران عامل توجه شده است. به همین دلیل انجام تحقیق‌هایی در رابطه با تأثیرگذاری سنجه‌ها و عوامل مؤثر بر سوء رفتارهای مالی از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد. هدف اصلی این پژوهش، طراحی الگویی جهت شناسایی سوء رفتارهای مالی در بانک‌ها می‌باشد. از این‌رو به این سؤالات پاسخ داده می‌شود که:

^۱ Conte

^۲ Wang

^۳ Merika

^۴ Rahmawati & Indrijawati

^۵ Widodo & Chariri

^۶ Buchholz

^۷ Phillips

^۸ Ham

^۹ Rijssenbilt & Commandeur

^{۱۰} Kraft

^{۱۱} Kang

۱- سنجش‌های سوء رفتارهای مالی در بانک‌ها کدامند؟ ۲- مؤلفه‌های مؤثر بر سوء رفتارهای مالی در بانک‌ها کدامند؟ ۳- اثرگذاری مؤلفه‌های مؤثر بر سوء رفتارهای مالی در بانک‌ها کدامند؟

۲- پیشینه تجربی

برخی از محققان در خصوص عوامل مؤثر بر سوء رفتارهای مالی بحث نموده‌اند. فوگر و استول (۲۰۲۱) در مقاله "رویدادهای مضر و سوء رفتار در سازمان‌های مالی: سوگیری‌های انسانی و علل ریشه‌ای" نشان دادند که بانک‌ها بیشتر در معرض سوگیری‌های عاطفی (ترس و طمع) هستند و شرکت‌های بیمه بیشتر در معرض محافظه‌کاری شناختی به‌عنوان سوگیری‌های ریشه‌ای هستند. گاش (۲۰۲۰) با بررسی تخلفات مالی در بانک‌های هند دریافت که ویژگی‌های خاص بانک و هیات مدیره در ایجاد سوء رفتار مالی مؤثر هستند. هگده و ژو (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای "پیش‌بینی سوء رفتار حسابداری: نقش خوش‌بینی سرمایه‌گذار در سطح شرکت" نشان دادند که با افزایش خوش‌بینی سرمایه‌گذاران، میزان سوء رفتارهای حسابداری افزایش می‌یابد، البته این رابطه می‌تواند حالت غیرخطی داشته باشد، یعنی با افزایش خوش‌بینی سرمایه‌گذاران تا حد متوسط، میزان سوء رفتارهای حسابداری افزایش می‌یابد و زمانی که خوش‌بینی سرمایه‌گذاران بیش از حد متوسط باشد، میزان سوء رفتارها کاهش می‌یابد. همچنین نتایج نشان داد زمانی که سرمایه‌گذاران پیش‌بینی اولیه‌ای از سوء رفتار حسابداری داشته باشند، نسبت به اعلام اخبار تجدید ارائه‌های صورت‌های مالی، واکنش منفی از خود نشان می‌دهند. البته شدت رابطه بین خوش‌بینی سرمایه‌گذاران و سوء رفتارهای حسابداری با توجه به عوامل اقتصاد کلان، خوش‌بینی سطح اقتصاد و سطح صنعت تحت تأثیر قرار می‌گیرد.

تحقیق پارک^۱ (۲۰۱۸) در مقاله "تأثیر احساسات سرمایه‌گذار بر ابزارهای مدیریت سود" با بررسی نمونه‌ای از مؤسسات غیرمالی کشور کره در طی سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۱ نشان داد که میزان اقلام تعهدی اختیاری منفی با احساسات سرمایه‌گذاری رابطه منفی دارد و شرکت‌های دارای سرمایه‌گذاران خوش‌بین، از اقلام تعهدی اختیاری مثبت استفاده می‌کنند.

هوپ و وانگ (۲۰۱۸) با مطالعه در زمینه عدم تقارن اطلاعاتی و فریبکاری مدیریت، نشان دادند که انجام پاک‌سازی‌های عمده توسط مدیران فریب‌کار باعث افزایش عدم تقارن اطلاعاتی می‌گردد و انجام پاک‌سازی‌های عمده توسط مدیران با درجه فریب‌کاری کم، باعث کاهش عدم تقارن اطلاعاتی می‌گردد.

^۱ Park

آلتونباس و همکاران (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای به بررسی دوره تصدی مدیریت و سوء رفتار در بانک‌های آمریکا پرداختند. آن‌ها دریافتند که بین دوره تصدی مدیرعامل و سوء رفتار بانک‌های ایالات متحده ارتباط معناداری وجود دارد. بانک‌ها زمانی که دوره تصدی مدیرعامل طولانی باشد، بانک‌ها ترازنامه نسبتاً ضعیفی دارند و احتمال ارتکاب تخلف بیشتر است. هیات مدیره شرکت‌های بزرگ و مستقل می‌توانند رفتارهای نادرست را کاهش دهند، اما نمی‌توانند به‌طور کامل از آن‌ها جلوگیری کنند. همچنین نگوین^۱ و همکاران (۲۰۱۶) به این نتیجه رسیدند که نظارت بهتر توسط هیات مدیره بانک‌ها از همه دسته‌بندی‌های سوء رفتار جلوگیری می‌کند و با افزایش نظارت هیات مدیره، احتمال کشف تخلف را افزایش می‌دهد.

در میان مطالعات داخلی نیز می‌توان به مقاله حمیدی حامی و همکاران (۱۴۰۰) با عنوان "قدرت و بیش اطمینانی مدیران و گزارشگری متقلبانه" اشاره کرد که یافته‌های آنان حاکی از آن است که بین قدرت مدیران و گزارشگری متقلبانه رابطه معناداری وجود ندارد. با این حال بین بیش اطمینانی مدیران و گزارشگری متقلبانه رابطه معناداری مشاهده شد.

نتایج تحقیق خاکساری و همکاران (۱۴۰۰) با عنوان "طراحی مدل بومی جهت کشف رفتار غیراخلاقی مدیران در گزارشگری مالی" نشان داد مدل اولیه بنیش و اسپاتیس^۲، در کشف گزارشگری مالی متقلبانه قدرت خوبی ندارد، اما مدل تعدیل‌شده بنیش و مدل تعدیل‌شده اسپاتیس با دقت به ترتیب ۷۷٪ و ۸۲٪ قادر به کشف گزارشگری مالی متقلبانه هستند.

هاشمی بهرمان و پورزمان (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای با عنوان "تأثیر سبک‌های تصمیم‌گیری بر گزارشگری مالی متقلبانه (رویکرد مدل یابی ساختاری)" به جمع‌آوری داده از طریق پرسشنامه استاندارد از حسابرسان مستقل پرداختند و نشان دادند سبک‌های تصمیم‌گیری (وابستگی، عقلانی، آنی و اجتنابی) بر گزارشگری متقلبانه تأثیری معنی‌داری دارد.

علیخانی دهقی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش "نقش مدیریت سود در شناسایی صورت‌های مالی متقلبانه در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران" با بررسی داده‌های ۱۳۰۳ سال - شرکت (شامل ۲۱ شرکت متقلب و ۱۶۸ شرکت غیرمتقلب) طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۴ نشان دادند از بین الگوهای پژوهش، الگوی درخت تصمیم و از بین الگوهای اقلام تعهدی، الگوی اقلام تعهدی تعدیل‌شده جونز (۱۹۹۱) با نسبت ارزش دفتری، بیشترین ارتباط را با صورت‌های مالی متقلبانه دارد.

^۱ Nguyen

^۲ Spathis

یافته‌های پژوهش رئیسی نافچی و دستگیر (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای تحت عنوان "ارائه الگویی برای شناسایی عوامل خطر مؤثر بر وقوع تقلب در بانک‌ها (مطالعه موردی، بانک رسالت استان اصفهان)" که از طریق پرسشنامه به روش دلفی انجام گردید، حاکی از تأثیر مثبت و معنادار عوامل خطر مرتبط باثبات مالی و کنترل‌های داخلی و استانداردهای لازم‌الاجرا بر وقوع تقلب در بانک‌های رسالت استان اصفهان بود. بنابراین برای تشخیص وقوع تقلب، باید روی ثبات مالی و کنترل‌های داخلی و استانداردهای لازم‌الاجرا در بانک‌ها تمرکز کرده و برای بهبود آن‌ها گام برداشت.

خواجوی و ابراهیمی (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای "بررسی تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی در تقلب در صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران" پرداختند. پژوهش با بررسی ۱۸۲ شرکت طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۳ نشان داد که صرف‌نظر از اهرم مالی، سودآوری، ترکیب دارایی‌ها، نقدینگی، کارایی، اندازه و رشد، بین ترکیب هیات مدیره، تمرکز مالکیت و مالکیت نهادی با تقلب در صورت‌های مالی، رابطه معناداری وجود دارد.

حجازی و مختاری نژاد (۱۳۹۶) در مقاله "رابطه ساختار حاکمیت شرکتی با احتمال گزارشگری مالی متقلبانه" دریافتند که بین تخصص اعضای هیات مدیره، اثربخشی کمیته حسابرسی و اثربخشی اعضای غیرموظف مستقل هیات مدیره با احتمال گزارشگری مالی متقلبانه رابطه معکوسی وجود دارد. یعنی ساختار حاکمیت شرکتی اثربخش، احتمال گزارشگری مالی متقلبانه را کاهش می‌دهد و اعتبار گزارشگری مالی را افزایش می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد بین اهرم مالی (نسبت بدهی) و احتمال گزارشگری مالی متقلبانه رابطه معنی‌داری وجود دارد. علاوه بر این اندازه هیات مدیره و اندازه شرکت بر احتمال گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر معنی‌داری ندارد.

با توجه به مرور پیشینه‌های انجام‌شده در داخل و خارج از کشور به‌وضوح مشخص است که مطالعه‌ای جامعی در زمینه سوء رفتارهای مالی بانک‌ها انجام نشده است و لزوم توجه به این مهم، محققان را به این امر تشویق نموده است.

۳- روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق آمیخته (کیفی و کمی) است، بدین ترتیب که در مرحله اول به روش دلفی فازی به شناسایی متغیرهای اثرگذار بر سوء رفتار مالی بانک‌ها پرداخته شد و سپس به روش رگرسیون داده‌های پانل مقدار اثرگذاری متغیرها مورد بررسی قرار گرفت، بدین منظور در مرحله کیفی، سنجه‌ها و مؤلفه‌های سوء رفتار مالی بانکی که بر مبنای مطالعات پیشین شناسایی شده بودند به روش دلفی فازی و مصاحبه خبرگان مورد آزمون قرار گرفتند، در این مرحله تیم مشارکت‌کننده ۳۲ نفر از خبرگان و صاحب نظران حرفه پولی و مالی (مدیران ارشد حسابرسی باسابقه حسابرسی

بانک، مدیران مالی بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار با داشتن حداقل ۵ سال سابقه کار و اساتید حوزه پولی و مالی) بودند. سپس در مرحله کمی با استفاده از داده‌های پانل ۱۹ بانک پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی سال‌های ۱۳۹۱ الی ۱۴۰۰ و رگرسیون لجستیک با کمک نرم افزار ایویوز ۱۱۰ تخمین ضرایب رگرسیون صورت گرفت، هدف این آنالیز تنظیم عوامل مؤثر، بخش‌بندی کوارت‌های مهم مربوط به متغیر وابسته و پیشگویی مقدار سوء رفتار مالی بانکی است. قبل از ورود داده‌ها جهت تحلیل توصیفی و برازش مدل‌ها، مقادیر پرت حذف شده و در صورت لزوم از مقیاس سازی استفاده شده است.

۴- ارائه مدل

۴-۱- شناسایی متغیرهای تحقیق

شناسایی متغیرهای تحقیق به روش دلفی فازی انجام شده است، روش دلفی فازی یک فرآیند قوی مبتنی بر ساختار ارتباط گروهی است که عمدتاً باهدف کشف ایده‌های خلاقانه و قابل اطمینان و با تهیه اطلاعاتی مناسب به منظور تصمیم‌گیری مورد استفاده قرار می‌گیرد، در این مطالعه در همان مرحله اول به شرح زیر تمامی متغیرها مورد تأیید قرار گرفته است.

جدول (۱): شناسایی مؤلفه‌های سوء رفتار مالی بانکی

میانگین فازی نظرات خبرگان		نتایج بر اساس شمارش					مؤلفه	سنجه	ردیف
میانگین فازی زدایی شده	میانگین فازی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد			
۰/۸۸	(۰/۹۰ ، ۱) (۰/۳ ،)	۰	۰	۳	۱۱	۱۸	اندازه بانک	ویژگی‌های عملیاتی	۱
۰/۷۵	(۰/۸۵ ، ۱) (۰/۳ ،)	۰	۰	۴	۲۰	۸	تعداد کارکنان		۲
۰/۷۶	(۰/۸۶ ، ۱) (۰/۳ ،)	۰	۰	۵	۱۲	۱۵	اهرم مالی		۳

۰/۸۹	(۰/۹۲ ، ۱) (۰/۳ ،)	۰	۰	۲	۱۱	۱۹	کفایت سرمایه		۴	
۰/۸۷	(۰/۹۵ ، ۱) (۰/۳ ،)	۰	۰	۱	۷	۲۴	سود (زیان) انباشته		۵	
۰/۷۱	(۰/۹۷ ، ۱) (۰/۷ ،)	۰	۰	۰	۹	۲۳	نسبت ارزش بازاری به دفتری		۶	
۰/۷۹	(۰/۹۴ ، ۱) (۰/۳ ،)	۰	۰	۱	۱۲	۱۹	سودآوری		۷	
۰/۷۱	(۰/۹۶ ، ۱) (۰/۷ ،)	۰	۰	۰	۱۲	۲۰	وام‌های غیر جاری		۸	
۰/۷۰	(۰/۹۵ ، ۱) (۰/۷ ،)	۰	۰	۰	۱۴	۱۸	رشد دارایی‌ها		۹	
۰/۸۱	(۰/۹۶ ، ۱) (۰/۷ ،)	۰	۰	۰	۱۱	۲۱	مالکیت نهادی		ویژگی‌های راهبری	۱۰
۰/۷۷	(۰/۸۸ ، ۱) (۰/۳ ،)	۰	۰	۴	۱۲	۱۶	مالکیت دولتی			۱۱
۰/۸۸	(۰/۹۰ ، ۱) (۰/۳ ،)	۰	۰	۲	۱۷	۱۳	استقلال اعضاء			۱۲
۰/۷۹	(۰/۹۲ ، ۱) (۰/۳ ،)	۰	۰	۱	۱۶	۱۵	دوره تصدی مدیرعامل	۱۳		
۰/۷۹	(۰/۹۱ ، ۱) (۰/۳ ،)	۰	۰	۳	۱۰	۱۹	جنسیت اعضاء	۱۴		
۰/۸۰	(۰/۹۴ ، ۱) (۰/۷ ،)	۰	۰	۰	۱۷	۱۵	تخصص مالی اعضاء	۱۵		
۰/۷۷	(۰/۸۹ ، ۱) (۰/۳ ،)	۰	۰	۳	۱۴	۱۵	اندازه موسسه حسابرسی	۱۶		
۰/۷۹	(۰/۹۳ ، ۱) (۰/۷ ،)	۰	۰	۰	۲۲	۱۰	دوره تصدی حسابرس	۱۷		
۰/۷۸	(۰/۹۱ ، ۱) (۰/۳ ،)	۰	۰	۲	۱۴	۱۶	تخصص حسابرس	۱۸		
۰/۷۰	(۰/۹۵ ، ۱) (۰/۷ ،)	۰	۰	۰	۱۴	۱۸	خوش بینی مدیرعامل	ویژگی‌ها کی رفتاری		۱۹

۰/۸۸	(۰/۹۳، ۱)	۰	۰	۰	۱۹	۱۳	خودشیفتگی مدیرعامل	۲۰
۰/۷۷	(۰/۹۴، ۱)	۰	۰	۱	۱۰	۲۱	کوته‌بینی مدیرعامل	۲۱

منبع: یافته‌های تحقیق

۴-۲- تعاریف عملیاتی متغیرها

تعاریف عملیاتی متغیرهای تحقیق در جدول زیر به صورت مبسوط تشریح شده است:

جدول (۲): متغیرهای تحقیق

منبع	نحوه محاسبه	سنجه‌ها
هگده و ژو و (۲۰۱۸) و نگوین و همکاران (۲۰۱۶)	<p>به پیروی از تحقیق‌های انجام‌شده توسط هگده و ژو (۲۰۱۸) و نگوین و همکاران (۲۰۱۶) سوء رفتارهای مالی بر اساس مدیریت سود اندازه‌گیری می‌گردد که از مدل حسن و وال (۲۰۰۴) به شرح زیر محاسبه می‌گردد:</p> $\frac{LLP_{it}}{Assets_{it-1}} = \beta_0 \frac{1}{Assets_{it-1}} + \beta_1 \frac{NPL_{it}}{Assets_{it-1}} + \beta_2 \frac{NCO_{it}}{Assets_{it-1}} + \beta_3 \frac{LOAN_{it}}{Assets_{it-1}} + \beta_4 \frac{EQUITY_{it}}{Assets_{it-1}} + \beta_5 \frac{NI_{it}}{Assets_{it-1}} + \epsilon_{it}$ <p>که در رابطه بالا LLP ذخیره مطالبات مشکوک الوصول، NPL مطالبات غیر جاری، NCO هزینه مطالبات مشکوک الوصول، $LOAN$ تسهیلات اعطایی، $EQUITY$ حقوق صاحبان سهام، NI سود خالص و $Assets$ دارایی‌های ابتدای سال می‌باشد، مقدار جزء خطا (ϵ_{it}) نشان‌دهنده اقلام تعهدی اختیاری (مدیریت سود) بانک می‌باشد.</p> <p>شرکت‌هایی که قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری آن‌ها بیشتر از میانه مشاهدات باشد، به‌عنوان شرکت‌های دارای سوء رفتار مالی شناسایی شده و به آن‌ها عدد ۱ و به مابقی عدد ۰ تعلق می‌گیرد.</p>	سوء رفتار مالی (FM)

متغیر	مؤلفه	نماد	نحوه محاسبه	منبع
ویژگی‌های عملیاتی	اندازه بانک	BS	بر اساس لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌های بانک محاسبه می‌گردد.	(ملکی کاکلر و مولائی قولنجی، ۱۴۰۱)
	تعداد کارکنان	W	بر اساس لگاریتم طبیعی تعداد کارکنان بانک محاسبه می‌گردد.	(دژپسند و همکاران، ۱۳۹۸)
	اهرم مالی	LEV	بر اساس تقسیم جمع بدهی‌ها به جمع دارایی‌ها محاسبه می‌گردد.	(ملکی کاکلر و مولائی قولنجی، ۱۴۰۱)
	کفایت سرمایه	CA	از درصد کفایت سرمایه بانک طبق صورت‌های مالی استفاده می‌گردد.	(بهرامی زنوز و همکاران، ۱۴۰۰)
	سود (زیان) انباشته	RE	از تقسیم سود (زیان) انباشته بانک به مبلغ سرمایه محاسبه می‌گردد.	(کارشناسان و همکاران، ۱۳۹۷)
	نسبت ارزش بازاری به دفتری	MTB	بر اساس ارزش بازار سهام به ارزش دفتری سهام محاسبه می‌گردد.	(چهارمحالی و همکاران، ۱۳۹۸)
	سودآوری	ROE	بر اساس تقسیم سود خالص به جمع حقوق صاحبان سهام بانک محاسبه می‌گردد.	(رحیمی و هراتی، ۱۳۹۹)
	وام‌های غیر جاری	NPL	بر اساس تقسیم تسهیلات غیر جاری به کل تسهیلات محاسبه می‌گردد.	(سیدشکری و گروسی، ۱۳۹۴)
	رشد دارایی‌ها	AG	بر اساس رشد دارایی‌های سال جاری نسبت به سال قبل محاسبه می‌گردد.	(چهارمحالی و همکاران، ۱۳۹۸)
مالکیت نهادی	INS	بر اساس درصد سهامداران نهادی محاسبه می‌گردد.	(گومز-مجیا و ویسمن ^۱)	

(۲۰۱۲،				
(گومز-مجیا و ویسمن ۲۰۱۲،	بر اساس درصد سهامداران دولتی محاسبه می‌گردد.	G	مالکیت دولتی	
(شمس و همکاران، ۱۳۹۵)	بر اساس تقسیم تعداد اعضاء موظف به کل اعضاء هیات مدیره محاسبه می‌گردد.	BI	استقلال اعضاء هیات مدیره	
(زلقی و همکاران، ۱۳۹۸)	بر اساس تعداد سال‌های تصدی مدیرعامل محاسبه می‌گردد.	BT	دوره تصدی مدیرعامل	
(گرامی و همکاران، ۱۴۰۱)	بر اساس تقسیم تعداد اعضاء زن به کل اعضاء هیات مدیره محاسبه می‌گردد.	BG	جنسیت اعضاء هیات مدیره	
(علی اکبری و وحدانی، ۱۳۹۷)	بر اساس تقسیم تعداد اعضاء دارای تخصص مالی به کل اعضاء هیات مدیره محاسبه می‌گردد.	BE	تخصص مالی اعضاء هیات مدیره	
(حیدری فراهانی و همکاران، ۱۳۹۸)	یک متغیر مجازی با ارزش صفر و یک می‌باشد، اگر حسابرسی شرکت توسط مؤسسات بزرگ انجام شده باشد، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر قرار می‌گیرد.	AS	اندازه موسسه حسابرسی	
(حسینی نسب و همکاران، ۱۴۰۱)	بر اساس تعداد سال‌های حضور متوالی یک موسسه حسابرسی در یک بانک محاسبه می‌گردد.	AT	دوره تصدی حسابرس	
(رستگاری و مهدوی، ۱۳۹۹)	بر اساس تقسیم تعداد بانک‌هایی که توسط موسسه حسابرسی در سال موردنظر مورد رسیدگی قرار می‌گیرد به کل بانک‌ها محاسبه می‌گردد.	AEX	تخصص حسابرس	
(حیدری فراهانی و همکاران، ۱۳۹۸)	به پیروی از تحقیق شراند و زجمن (۲۰۱۲) برای سنجش خوش‌بینی مدیران از شاخص بیش اطمینانی مبتنی بر سرمایه‌گذاری استفاده خواهد شد. بدین منظور ابتدا مدل رگرسیونی رابطه زیر به صورت مقطعی برآورد می‌شود و پس از آن در هر سال باقیمانده محاسبه خواهد شد. چنانچه	Over	خوش‌بینی مدیرعامل	ویژگی‌های رفتاری

	<p>باقیمانده مدل رگرسیونی رابطه زیر برای شرکتی بزرگ‌تر از صفر باشد، یعنی در آن شرکت بیش از حد سرمایه‌گذاری شده است، از این رو، این شاخص برابر با یک و در غیر این صورت صفر در نظر گرفته می‌شود.</p> $Gasset_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 Gsale_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$ <p>که در رابطه بالا $Gasset$ رشد دارایی‌ها و $Gsale$ رشد فروش می‌باشد.</p>			
(حیدری و فراهانی و همکاران، ۱۳۹۸)	<p>برای اندازه‌گیری خودشیفتگی از شاخص پاداش نقدی استفاده می‌شود. شاخص پاداش نقدی مدیران نیز از تقسیم پاداش نقدی مصوب در جلسه مجمع عمومی بر کل حقوق و دستمزد پرداختی به دست خواهد آمد.</p>	narcis	خودشیفتگی مدیرعامل	
(حیدری و فراهانی و همکاران، ۱۳۹۸)	<p>ابتدا لازم است سطح مورد انتظار بازده دارایی، هزینه بازاریابی و هزینه تحقیق و توسعه را برای هر شرکت در دوره زمانی تحقیق با استفاده از روابط زیر برآورد می‌گردد:</p> $ROA_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 ROA_{i,t-1} + \varepsilon_{i,t}$ $MKT_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 MKT_{i,t-1} + \varepsilon_{i,t}$ $R\&D_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 R\&D_{i,t-1} + \varepsilon_{i,t}$ <p>ROA: (سطح مورد انتظار بازده دارایی‌ها) برابر است با نسبت سود خالص به جمع دارایی‌ها. $MKTA$: (سطح مورد انتظار هزینه بازاریابی) برابر است با نسبت هزینه‌های بازاریابی و فروش به جمع دارایی‌ها. $D\&R$: (سطح مورد انتظار هزینه پژوهش و توسعه) برابر است با نسبت هزینه‌های تحقیق و توسعه به جمع دارایی‌ها. پس از محاسبه متغیرهای مذکور با استفاده از الگوهای ذکر شده، مقادیر پیش‌بینی شده با مقادیر واقعی مقایسه و خطای پیش‌بینی شده محاسبه می‌شود و شرکت‌ها به ۴ دسته اصلی تقسیم و مطابق نگاره زیر طبقه‌بندی می‌شوند</p>	myopic	کوته‌بینی مدیرعامل	

منبع: یافته‌های تحقیق

در جدول زیر مقادیر شاخص‌های توصیفی و پراکندگی برای داده‌های جمع‌آوری شده تحقیق آورده شده است:

جدول (۳): مقادیر شاخص‌های توصیفی و پراکندگی داده‌های تحقیق

نماد	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
FM	۰/۴۳۹	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۹۸	۰/۲۴۵	۱/۰۶۰
BS	۱۹/۶۳۴	۱۹/۶۴۶	۲۳/۰۴۶	۱۵/۵۳۷	۱/۳۵۸	۰/۰۶۵	۲/۹۰۱
W	۷/۹۷۹	۷/۸۲۰	۱۰/۳۹۶	۴/۷۱۰	۱/۰۸۵	۰/۴۴۵	۳/۵۴۶
LEV	۰/۹۹۳	۰/۹۵۴	۲/۲۱۹	۰/۲۱۲	۰/۲۲۵	۳/۲۶۰	۲۰/۸۰۰
CA	۰/۰۱۷	۰/۰۵۲	۰/۶۶۰	۱/۵۷۰	۰/۳۰۴	۳/۸۹۷	۱۹/۷۷۰
RE	۰/۰۴۱	۰/۰۰۳	۰/۰۳۹	۰/۶۴۹	۰/۱۳۲	۳/۲۶۸	۱۳/۸۰۹
MTB	۰/۱۳۱	۰/۱۳۲	۰/۲۱۳	۰/۰۱۳	۰/۰۴۰	۰/۳۹۵	۳/۳۴۲
ROE	۱/۰۶۵	۰/۱۳۰	۷/۳۴۰	۲۰/۵۰۱	۴/۱۹۶	۳/۲۶۶	۱۳/۴۵۹
NPL	۰/۱۶۹	۰/۱۳۷	۰/۹۴۲	۰/۰۰۰	۰/۱۶۹	۲/۵۰۹	۱۰/۷۷۵
AG	۰/۴۰۰	۰/۳۰۹	۲/۸۰۶	۰/۱۱۴	۰/۴۱۱	۳/۳۱۰	۱۷/۴۴۸
INS	۰/۶۴۳	۰/۷۵۰	۰/۹۴۵	۰/۰۵۳	۰/۲۳۹	۰/۹۴۱	۲/۷۷۱
G	۰/۰۵۴	۰/۰۰۰	۰/۵۱۰	۰/۰۰۰	۰/۱۲۶	۲/۶۶۰	۹/۵۳۰
BI	۰/۴۱۵	۰/۵۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۹۴	۰/۱۳۲	۱/۸۹۹
BT	۰/۵۸۵	۰/۵۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۹۴	۰/۱۳۲	۱/۸۹۹
BG	۰/۰۵۳	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۲۴	۳/۹۹۴	۱۶/۹۵۶
BE	۰/۴۰۵	۰/۴۰۰	۰/۸۵۷	۰/۰۰۰	۰/۲۰۰	۰/۱۴۸	۲/۴۵۸
AS	۰/۴۹۲	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۵۰۱	۰/۰۳۲	۱/۰۰۱
AT	۳/۹۷۹	۳/۰۰۰	۱۵/۰۰۰	۰/۰۰۰	۳/۴۳۲	۱/۴۱۲	۴/۱۰۲

منبع: یافته‌های تحقیق

در جدول (۳) به بررسی آمار توصیفی شامل میانگین، میانه، حداکثر و حداقل، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی هر یک از متغیرهای تحقیق پرداخته شده است، یکی از مهم‌ترین شاخص‌هایی که باید در بررسی توصیفی داده‌ها باید انجام گیرد بررسی مقادیر چولگی متغیرها می‌باشد، در جدول فوق مشاهده می‌کنیم که مقادیر چولگی برای کلیه متغیرها کمتر از ۵ شده است لذا چولگی

داده‌های کلیه متغیرها ناچیز بوده که این موضوع نشانگر تقارن داده‌ها و باعث کاهش خطای برازش مدل‌ها خواهد شد. همچنین مقادیر میانگین و میانه در کلیه متغیرها اختلاف کمی داشته و مؤید مطلب فوق می‌باشد. ضمناً در مقادیر انحراف معیار داده‌ها نیز اعداد بزرگی مشاهده نشده است که نشانگر همگن بوده داده‌های آن متغیر می‌باشد. لذا با توجه به توضیحات ارائه شده می‌توان توزیع داده‌های متغیرهای تحقیق متقارن و همگن و لذا آن را نرمال فرض نمود.

۳-۴- مدل تحقیق

بعد از شناسایی مؤلفه‌ها نوبت به بررسی ضرایب و نحوه اثرگذاری می‌رسد که این مهم با کمک رگرسیون‌های لجستیک سه‌گانه به شرح زیر می‌باشد:

رگرسیون اول جهت بررسی اثرگذاری مؤلفه‌های ویژگی‌های عملیاتی بر سوء رفتارهای مالی در بانک‌ها در نظر گرفته شده است.

$$FM_{it} = 1 / \{1 + \text{EXP}[-(\beta_0 + \beta_1 BS_{it} + \beta_2 W_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 CA_{it} + \beta_5 RE_{it} + \beta_6 MTB_{it} + \beta_7 ROE_{it} + \beta_8 NPL_{it} + \beta_9 AG_{it} + \varepsilon_{it})]\}$$

رگرسیون دوم جهت بررسی اثرگذاری مؤلفه‌های ویژگی‌های راهبری بر سوء رفتارهای مالی در بانک‌ها در نظر گرفته شده است.

$$FM_{it} = 1 / \{1 + \text{EXP}[-(\beta_0 + \beta_1 INS_{it} + \beta_2 G_{it} + \beta_3 BI_{it} + \beta_4 BT_{it} + \beta_5 BG_{it} + \beta_6 BE_{it} + \beta_7 AS_{it} + \beta_8 AT_{it} + \beta_9 AEX_{it} + \varepsilon_{it})]\}$$

و رگرسیون سوم جهت بررسی اثرگذاری مؤلفه‌های رفتاری بر سوء رفتارهای مالی در بانک‌ها در نظر گرفته شده است.

$$FM_{it} = 1 / \{1 + \text{EXP}[-(\beta_0 + \beta_1 OVER_{it} + \beta_2 NARCIS_{it} + \beta_3 MYOPIC_{it} + \varepsilon_{it})]\}$$

۴-۴- تخمین رگرسیون‌ها

یکی از پیش‌فرض‌های لازم جهت تصریح مدل لاجیت-پروبیت وجود تفاوت معنادار میانگین در میان دو گروه داده‌های سوء رفتارهای مالی است که با آزمون t بررسی می‌شود، در تحلیل آزمون t بین دو گروه، مشاهده گردید که سطح آماره محاسبه شده همه متغیرها کوچک‌تر از $0/05$ می‌باشد، لذا بین میانگین دو گروه تفاوت معناداری وجود دارد. البته لازم است که قبل از تخمین مدل، مانایی متغیرهای آن مورد بررسی قرار بگیرد. رایج‌ترین روش مانایی داده‌های پانل استفاده از آزمون ریشه واحد 1 می‌باشد، نتایج آزمون مانایی نشان داد که سطح احتمال تمامی متغیرها کوچک‌تر از

۰/۰۵ می‌باشد، و لذا می‌توان نتیجه گرفت که کلیه متغیرها مانا (پایا) می‌باشند. همچنین برای اطمینان از تخمین زنده‌های حداقل مربعات معمولی، آزمون هم خطی با استفاده از آزمون عامل تورم (VIF) استفاده گردید که مشاهده شد که سطح آماره محاسبه شده همه متغیرها کوچک‌تر از ۴ می‌باشد، لذا مشکل هم خطی بین متغیرها وجود ندارد.

در ادامه به برآورد و بررسی مدل رگرسیون لجستیک بر پایه متغیر وابسته (سوء رفتار مالی بانک) به روش بهینه‌سازی نیوتون رافسون^۱ با گام برداری مارکورات^۲ در نرم‌افزار ایویوز ۱۰ پرداخته می‌شود:

جدول (۴): نتایج تخمین رگرسیون‌های تحقیق

$FM_{it} = -0.528 BS + 0.127 W + 2.057 LEV + 1.073 CA + 0.001 RE + -4.148 MTB + 1.356 ROE + 1.134 NPL + 0.175 AG$					
متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره z	احتمال	نسبت شانس
BS	-۰/۵۲۸	۰/۱۶۷	-۳/۱۵۸	۰/۰۰۲	۱/۶۹۵
W	۵/۱۲۷	۰/۰۰۰	۲/۰۲۸	۰/۰۴۳	۰/۰۰۶
LEV	۲/۰۵۷	۱/۷۶۳	۱/۱۶۷	۰/۲۴۳	۰/۱۲۸
CA	۱/۰۷۳	۱/۴۹۵	۰/۷۱۸	۰/۴۷۳	۰/۳۴۲
RE	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۲/۰۰۳	۰/۰۴۲	۰/۹۹۹
MTB	-۴/۱۴۸	۴/۲۱۷	-۰/۹۸۴	۰/۳۲۵	۶/۲۹
ROE	۱/۳۵۶	۰/۴۶۷	۲/۹۰۲	۰/۰۰۴	۰/۲۵۸
NPL	۱/۱۳۴	۱/۳۰۴	۰/۸۷	۰/۳۸۴	۰/۳۲۲
AG	۰/۱۷۵	۰/۰۵۹	۲/۹۶۱	۰/۰۰۳	۰/۸۳۹
ضریب تعیین تعدیل‌شده: ۰/۴۴۰		هاسمر - لمشو: ۳/۵۴۸۴ (۰/۸۹۵۴)		پیش‌بینی: ۷۳/۴۹	
$2.09/1 BE + -69/1 BG + -556/0 BT + -712/1 BI + 699/3 G + -364/3 INS + -0.126 FM_{it} = AEX135/0 AT + -183/0 AS + -$					
INS	۰/۱۲۶	۰/۶۵۷	۰/۱۹۲	۰/۸۴۸	۰/۸۸۲
G	-۳/۳۶۴	۱/۵۳۵	-۲/۱۹۱	۰/۰۲۸	۰/۹۸۶

^۱ Newton raphson

^۲ Marquardt

۴/۴	۰/۰۲۵	-۲/۲۳۸	۱/۶۵۲	-۳/۶۹۹	BI	
۰/۱۸۱	۰/۰۰۱	۳/۲۰۷	۰/۵۳۴	۱/۷۱۲	BT	
۱/۷۴۴	۰/۳۷۵	-۰/۸۸۸	۰/۶۲۷	-۰/۵۵۶	BG	
۵/۴۱۸	۰/۰۲۹	-۲/۱۸۱	۰/۷۷۵	-۱/۶۹	BE	
۳/۳۵۲	۰/۰۰۵	-۲/۷۸۴	۰/۴۳۴	-۱/۲۰۹	AS	
۱/۲۰۱	۰/۰۰۲	-۳/۰۸۴	۰/۰۵۹	-۰/۱۸۳	AT	
۱/۱۴۵	۰/۲۹۱	۱/۰۵۶	۰/۱۲۸	-۰/۱۳۵	AEX	
پیش بینی: ۷۱/۹۵		هاسمر - لمشو: ۱۲/۷۷۸۲ (۰/۱۱۹۷)		ضریب تعیین تعدیل شده: ۰/۴۸۶ معنی داری مدل: ۰/۰۰۰		
$myopic + 118/33 narcis + 656/0 Over + -364/5 - FM_{it} =$						
۱۳/۶۰۴	۰/۰۶۳	-۱/۸۵۶	۲/۸۹	-۵/۳۶۴	Over	رگرسیون سوم
۱/۹۲۷	۰/۰۰۱	-۳/۲۵۷	۰/۲۰۱	-۰/۶۵۶	narcis	
۲/۰۶۵	۰/۱۹۱	۱/۳۰۸	۲۵/۸۴۷	۳۳/۸۱۸	myopic	
پیش بینی: ۷۵/۰۱		هاسمر - لمشو: ۷/۰۵۶۹ (۰/۵۱۵۳)		ضریب تعیین تعدیل شده: ۰/۳۹۷ معنی داری مدل: ۰/۰۰۰		

منبع: یافته‌های تحقیق

جهت برازش نیکویی مدل شاخص‌های متنوعی در نظر گرفته شده است، اولین شاخص ضریب تعیین تعدیل شده است، آماره مناسب محاسبه شده در هر سه رگرسیون بیانگر برازش مناسب رگرسیون می‌باشد که تأیید ضرایب احتمال آماره F هم گواهی بر آن می‌باشد، همچنین جهت آزمون اینکه آیا مدل ارائه شده به داده‌ها مناسب می‌باشد یا خیر از آماره نیکویی برازش هاسمر-لمشو استفاده شده است. در این آزمون برای سطوح معنی‌داری بزرگ‌تر از آلفای تحقیق (۰/۰۵) مناسبیت مدل مورد تأیید قرار می‌گیرد، همچنین در رگرسیون لجستیک قابلیت تعیین مقدار پیش‌بینی نیز وجود دارد و مقدار آماره محاسبه شده هر رگرسیون نشان دهنده میزان پیش‌بینی پذیری آن می‌باشد که قابل قبول می‌باشد.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

Hosmer-Lemeshow Goodness-of-Fit Statistic

با توجه به اهمیت آثار منفی سوء رفتارهای مالی در بانک ها، آثار مخرب آن بر بازار سرمایه و اعتماد سرمایه‌گذاران و در نهایت تخریب ارزش شرکت‌ها، در این تحقیق سعی شده است تا تأثیر سنجه‌ها و عوامل مؤثر بر سوء رفتارهای مالی در بانک‌های ایرانی مورد بررسی قرار گیرد. پژوهش در دو مرحله انجام یافت. در مرحله اول که با تلفیق رویکرد تجربی و دلفی فازی انجام پذیرفت، با استفاده از تحقیقات متعدد در خصوص سوء رفتارهای مالی، اقدام به شناسایی سنجه‌ها و مؤلفه‌های مستقل تأثیرگذار بر سوء رفتار مالی بانک گردید، همان‌طور که بیان شد سه گروه متغیر اصلی شناسایی گردیدند که عبارت بودند از (۱) ویژگی‌های عملیاتی شامل: اندازه بانک، تعداد کارکنان، نسبت مالکانه، ارزش بازار به دفتری، کفایت سرمایه، وام‌های غیر جاری، سودآوری، سود(زیان) انباشته و رشد دارایی‌ها، (۲) ویژگی‌های راهبری شامل: مالکیت نهادی، مالکیت دولتی، استقلال اعضای هیات مدیره، دوره تصدی مدیرعامل، جنسیت اعضای هیات مدیره، تخصص مالی اعضای هیات مدیره، اندازه موسسه حسابرسی، دوره تصدی حسابرس و تخصص حسابرس و (۳) عوامل رفتاری شامل: خوش‌بینی مدیرعامل، خودشیفتگی مدیرعامل و کوتاه‌بینی مدیرعامل.

در ادامه این مؤلفه‌ها در قالب سه رگرسیون برآورد شد: (۱) نتایج حاصل از بررسی داده‌ها در رگرسیون اول نشان داد که از بین متغیرهای مذکور متغیرهای اندازه بانک با ضریب $(-۰/۵۲۷)$ ، تعداد کارکنان با ضریب $(۵/۱۲۶)$ ، سود (زیان) انباشته با ضریب $(۷/۳۵۱)$ ، سودآوری با ضریب $(۱/۳۵۵)$ و رشد دارایی‌ها با ضریب $(۰/۱۷۵)$ با توجه به اینکه سطح معناداری به دست آمده کوچک‌تر از $۰/۰۵$ است، بر سوء رفتارهای مالی در بانک‌ها اثر معناداری دارند. این بدین معناست که با افزایش اندازه بانک سوء رفتار مالی مدیران عامل در بانک‌ها کاهش می‌یابد و هرچه اندازه بانک کوچک‌تر شود سوء رفتار مالی افزایش می‌یابد. همچنین با توجه به اثر مثبت تعداد کارکنان، سود (زیان) انباشته، سودآوری و رشد دارایی‌ها با افزایش این متغیرها سوء رفتار مالی کاهش می‌یابد. این نتایج با یافته‌های خواجوی و ابراهیمی (۱۳۹۷)، خلیفه سلطانی و نایب محسنی (۱۳۹۷)، فیضی زاده (۱۳۹۹)، کارشناسان و ممثلی (۱۳۹۷)، صفی‌خانی و همکاران (۱۴۰۲)، داداشی و همکاران (۱۳۹۷)، طباطبایی و عبدلی (۱۴۰۱)، رادفر و همکاران (۱۳۹۹)، باگات و همکاران (۲۰۱۵) و تاپر (۲۰۱۷) همخوانی دارد.

(۲) نتایج حاصل از بررسی داده‌ها در رگرسیون دوم نشان داد که از بین متغیرهای مذکور متغیرهای مالکیت دولتی با ضریب $(-۳/۳۶۴)$ ، استقلال اعضای هیات مدیره با ضریب $(-۳/۶۹۸)$ ، تخصص مالی اعضای هیات مدیره با ضریب $(-۱/۶۸۹)$ ، اندازه موسسه حسابرسی با ضریب $(-۱/۲۰۹)$ ، دوره تصدی حسابرس با ضریب $(-۰/۱۸۲)$ با توجه به اینکه سطح معناداری به دست آمده کوچک‌تر از $۰/۰۵$ است، بر سوء رفتارهای مالی در بانک‌ها اثر منفی و معناداری دارند و این به این

معناست که با افزایش متغیرهای مذکور سوء رفتار مالی مدیران کاهش می‌یابد. همچنین متغیر دوره تصدی مدیرعامل با ضریب (۱/۷۱۱) بر سوء رفتار مالی اثر مثبت و معناداری دارد و این بدان معناست که با افزایش دوره تصدی مدیرعامل سوء رفتار مالی افزایش می‌یابد. این نتایج با یافته‌های بخردی و خوشدل (۱۴۰۱)، اسماعیلی کیا و همکاران (۱۳۹۸)، داداشی و عتفی (۱۳۹۹)، مرادی و بحری ثالث (۱۳۹۷)، مخلصین (۲۰۱۸)، ژانگ و همکاران (۲۰۱۷) و مریکا و همکاران (۲۰۱۶) همخوانی دارد.

۳) نتایج حاصل از بررسی داده‌ها در رگرسیون سوم نشان داد که متغیرهای خوش‌بینی مدیرعامل با ضریب (-۵/۳۶۴)، خودشیفتگی مدیرعامل با ضریب (-۰/۶۵۶)، با توجه به اینکه سطح معناداری به دست آمده کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، بر سوء رفتارهای مالی در بانک‌ها اثر منفی و معناداری دارند. بنابراین با افزایش خوش‌بینی و خودشیفتگی مدیرعامل احتمال سوء رفتار مالی مدیرعامل در بانک‌ها کاهش می‌یابد و برعکس. این نتایج با یافته‌های بزرگ اصل و همکاران (۱۴۰۰)، حسینی و محفوظی (۱۳۹۹)، بوچلز و همکاران (۲۰۲۰)، فیلیپس هام و همکاران (۲۰۱۸)، ریجسنیل و کمندر (۲۰۱۳) همخوانی دارد.

بر اساس فرضیه‌های پژوهش و نتایج به دست آمده، پیشنهادهای زیر را می‌توان ارائه نمود:

- از بانک‌ها و مؤسسات مالی انتظار می‌رود که با استقبال از ورود بانک مرکزی در جهت اصلاح نظام بانکی و پولی و با تشریک مساعی با آن نهاد ناظر، منجر به ایجاد فضایی گردند که اقدامات لازم را برای جلوگیری از سوء رفتار مالی صورت گیرد و در این راستا مدیران ارشد نقش مهمی را باید ایفا کنند به طوری که با توجه به شرایط کسب و کار بانکی به شناسایی این ریسک بپردازند و با لحاظ کردن این مورد که بازارهای مالی و محصولات مالی در حال پیچیده‌تر شدن است، به سادگی با حذف قوانین آسان؛ و جایگزین کردن آن با قوانین سخت‌تر و سنگین‌تر در پیشگیری آن اقدامات جدی صورت گیرد.

- بانک‌ها با انتخاب مؤسسات حسابرسی بزرگ و افزایش دوره‌های حسابرسی آن‌ها و همچنین جلوگیری از افزایش تعداد کارکنان در کاهش سوء رفتارهای مالی مدیران اقدام نمایند.

- به حساب‌برسان بانکی پیشنهاد می‌شود در هنگام رسیدگی‌های خود با توجه به دوره تصدی مدیریت، با احتیاط حرفه‌ای نسبت به حسابرسی اقدام نمایند.

- به سرمایه‌گذاران و تحلیلگران و به ویژه اعتباردهندگان مالی پیشنهاد می‌شود در هنگام خرید سهام، تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی و یا ارزیابی عملکرد بانک‌ها به رشد دارایی‌ها و سود(زیان) انباشته، توجه خاصی شود.

- به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌شود در هنگام سرمایه‌گذاری به تأثیر مالیه رفتاری بر گزارش مالی توسط مدیران توجه ویژه‌ای کنند.

برای پژوهش‌های آتی نسبت به بررسی و تدوین مدلی در راستای عوامل مؤثر بر سوء رفتارهای مالی در صنایع مختلف پیشنهاد می‌شود. از مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان وجود برخی بانک‌های صنعت بانکداری کشور دانست که در بورس اوراق بهادار پذیرفته نشده و اطلاعات کامل و دقیقی از آن‌ها در دسترس نبود و در تحقیق مورد استفاده قرار نگرفت.

منابع

۱. اسماعیلی کیا، غریبه، نجف نیا، سمیه، و اوشنی، محمد (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین سازوکارهای راهبری شرکتی برون‌سازمانی و تقلب مالی با تمرکز بر ارزیابی شناختی از تجویزهای تئوری نمایندگی. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۶(۲)، ۱۶۹-۱۹۲.
۲. بخردی نسب، وحید، و خوشدل، علی (۱۴۰۱). بررسی ارتباط سازوکارهای نظام راهبری شرکتی و احتمال وجود تقلب در صورت‌های مالی: شواهدی تحلیلی بازار سرمایه. *فصلنامه تحلیل بازار سرمایه*، ۲(۳)، ۲۷-۵۱.
۳. بزرگ اصل، موسی، بهشور، اسحاق، و احمدی پاک، فرشته (۱۴۰۰). خودشیفتگی مدیرعامل و ریسک تقلب در گزارشگری مالی با تأکید بر نقش حسابرسان و کمیته حسابرسی. *دانش حسابداری*، ۱۲(۲)، ۱۳۹-۱۵۵.
۴. بهرامی زنوز، پریم، محرابیان، آزاده، سیفی پور، رویا، و امین رشتی، ناریس (۱۴۰۰). بررسی عوامل مؤثر بر نسبت کفایت سرمایه در نظام بانکداری اسلامی (مطالعه موردی ایران و مالزی). *اقتصاد مالی*، ۱۵(۵۴)، ۱۳۷-۱۶۰.
۵. چهارمحالی، علی اکبر، زاهدی، جواد، و محمدی، رضا (۱۳۹۸). نقش ارزش بازار در رابطه بین بازده دارایی‌ها و بازده حقوق صاحبان سهام با قیمت سهام در بورس اوراق بهادار تهران. *مدیریت دارایی و تامین مالی*، ۷(۴)، ۱۷-۳۰.
۶. حجازی، رضوان، و مختاری نژاد، حمیدرضا، (۱۳۹۶). رابطه ساختار حاکمیت شرکتی با احتمال گزارشگری مالی متقلبان. *دو فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری*، ۲(۳)، ۳۳-۶۰.
۷. حسینی، سید میثم، و محفوظی، غلامرضا، (۱۳۹۹). تأثیر رفتارهای متهورانه مدیران بر احتمال وقوع تقلب در گزارشگری مالی. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۹(۳۶)، ۹۷-۱۱۲.
۸. حسینی نسب، حجت، خدای پور، احمد، پورحیدری، امید (۱۴۰۱). مدیریت تضاد منافع، تلاشی برای بهبود عملکرد اخلاقی در حرفه حسابرسی مستقل. *فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۷(۴): ۷۵-۸۵.
۹. حمیدی، حامی، فغانی ماکرانی، خسرو، و ذبیحی، علی (۱۴۰۰). قدرت و بیش اطمینانی مدیران و گزارشگری متقلبان. *اقتصاد مالی (اقتصاد مالی و توسعه)*، ۱۵(۴۵)، ۳۷۹-۴۰۰.
۱۰. حیدری فراهانی، مهدیه، غیور، فرزاد، و منصورفر، غلامرضا (۱۳۹۸). تأثیر سویه‌های رفتاری مدیریت بر درماندگی مالی. *نشریه پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۱۱(۳)، ۱۱۷-۱۳۴.

۱۱. خاکساری، ایمان، شورورزی، محمدرضا، مهرآذین، علیرضا، و مسیح آبادی، ابوالقاسم (۱۴۰۰). طراحی مدل بومی جهت کشف رفتار غیراخلاقی مدیران در گزارشگری مالی. *نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی*، ۱۰(۳۶)، ۳۲۵-۳۵۱
۱۲. خلیفه سلطانی، سیداحمد، و نایب محسنی، شیدا (۱۳۹۷). سیاست تقسیم سود در شرکت‌های مشکوک به تقلب. *تحقیقات حسابداری و حسابرسی (تحقیقات حسابداری)*، ۱۰(۳۷)، ۴۱-۵۶.
۱۳. خواجوی، شکراله، و ابراهیمی، مهرداد (۱۳۹۷). بررسی تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی در تقلب در صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. *مدیریت‌داری و تأمین مالی*، ۶(۲)، ۷۱-۸۴
۱۴. داداشی، ایمان، و عتیقی، امیر، (۱۳۹۹). امنیت شغلی یا افق تصمیم‌گیری؛ تصدی مدیران و گزارشگری مالی متقلبان به تکیه بر الزام قانونی به کارگیری حسابرسی داخلی. *دانش حسابرسی*، ۲۰(۷۸)، ۲۸۲-۳۰۳.
۱۵. دژپسند، فرهاد، امینی، علیرضا، و احمدی کبیر، مهدی، (۱۳۹۸). تحلیل عوامل مؤثر بر بهره‌وری کل عوامل: مطالعه موردی بانک‌های منتخب تخصصی و تجاری دولتی و خصوصی ایران. *اقتصاد مالی*، ۱۳(۴۹)، ۱۵۳-۱۸۲.
۱۶. رادفر، محمدرضا، کریمخانی، مسعود، و علیقلی، منصوره (۱۳۹۹). بررسی رابطه اندازه بانک و سرمایه با ریسک سیستمی در بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار. *راهبرد مدیریت مالی*، ۸(۲۸)، ۱۶۳-۱۷۶.
۱۷. رحیمی، زکیه، و هراتی، جواد (۱۳۹۹). تأثیر نرخ سود بین بانکی و شیب منحنی عایدی بر سودآوری بانک‌های منتخب در ایران. *نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی*، ۹(۳۲)، ۲۱۱-۲۴۳
۱۸. رستگاری، نجمه، و مهدوی، غلامحسین، (۱۳۹۹). تخصص حسابرس در صنعت و ساختار بازار حسابرسی. *مجله دانش حسابداری*، ۱۱(۴)، ۹۷-۱۲۸
۱۹. رئیسی نافچی، امیرسالار، و دستگیر، محسن (۱۳۹۸). ارائه الگویی برای شناسایی عوامل خطر مؤثر بر وقوع تقلب در بانک‌ها (مطالعه موردی، بانک رسالت استان اصفهان). *فصلنامه حسابداری مالی*، ۱۱(۴۱)، ۲۳-۴۵
۲۰. سید شکری، خشایار، و گروسی، سمیه (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر افزایش مطالبه‌های غیر جاری در نظام بانکی کشور. *اقتصاد مالی*، ۹(۳۱)، ۹۵-۱۱۸.
۲۱. صفی‌خانی، فرهاد، یعقوب‌نژاد، احمد، و جهان‌شاد، آریتا (۱۴۰۲). پیشایندهای گزارشگری مالی متقلبان در شرکت‌های دارای بحران مالی. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۱۲(۴۵)، ۲۷۰-۲۵۱

۲۲. طباطبایی، سید محمد رضا، و عبدلی، محمد رضا (۱۴۰۱). بررسی رابطه مخاطره پذیری بانک‌ها، کفایت سرمایه و ترکیب مالکیت. *نشریه علمی رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری*، ۲۱(۲)، ۴۱-۱۳.
۲۳. عباسی، ابراهیم، و فهیمی، محبوبه (۱۳۹۹). مدل تشخیص تقلب در صورت‌های مالی با استفاده از نسبت‌های مالی. *مطالعات حسابداری و حسابرسی*، ۹(۳۶)، ۹۹-۱۲۲.
۲۴. علیخانی‌دهقی، حسین، ایزدی نیا، ناصر، و کیانی، غلامحسین (۱۳۹۹). نقش مدیریت سود در شناسایی صورت‌های مالی متقلبانه در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. *نشریه مدیریت دارایی و تأمین مالی*، ۸(۴)، ۳۸-۲۱.
۲۵. غیبشی، سلمان، حسینی، سید حسام‌الدین، و حیدری، حسن (۱۴۰۱). ریسک و نحوه مدیریت آن در راستای ارتقای بانکداری اسلامی. *ماهنامه جامعه شناسی سیاسی ایران*، ۵(۱۱)، ۳۸۷-۴۱۲.
۲۶. فراهانی، طیب، و صبوری، مجید (۱۳۹۹). تأثیر کفایت سرمایه، ساختار سرمایه و نقدینگی بر عملکرد مالی بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار. *نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی*، ۹(۳۱)، ۲۴۷-۲۶۲.
۲۷. فیضی زاده، احمد (۱۳۹۹). شناسایی و اولویت‌بندی روش‌های تقلب در صورت‌های مالی از دیدگاه حسابرسان. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۹(۳۳)، ۸-۱.
۲۸. قائمی اصل، مهدی، برائتی، شادی، و قربانی، علیرضا (۱۳۹۸). بررسی تأثیر مطالبات غیر جاری بر رفتار وام‌دهی در بانک‌ها: دلالت‌هایی جهت مقررات تنظیمی کاهش معوقات در نظام بانکی ایران در یک تحلیل بیزی. *بررسی مسائل اقتصاد ایران*، ۶(۲)، ۱۴۱-۱۷۳.
۲۹. کارشناسان، علی، و ممشلی، رضا (۱۳۹۷). تأثیر توانایی مدیریت در کنترل بحران مالی درون‌سازمانی و احتمال گزارشگری متقلبانه. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۷(۲۷)، ۹۵-۱۰۸.
۳۰. گاتسچالک، پیتر (۱۴۰۱)، مثلث آسایش در جرائم یقه‌سفید مطالعه موردی بررسی کلاه‌برداری، مترجمین: کمایی، مریم، ابوالحسنی، سلامه، تهران: پژوهشکده حقوقی شهر دانش.
۳۱. گرامی، امنه، قمر، لیدا، جعفری، نگین، و اسلمی، سمیه (۱۴۰۱). جنسیت اعضای هیات مدیره و جریان وجوه نقد آزاد. *چشم‌انداز حسابداری و مدیریت*، ۵(۶۷)، ۴۲-۵۲.

۳۲. محمدی، امید، گیوکی، ابراهیم، کبیری، محمدتقی، و مسلمی، آذر (۱۴۰۰). بررسی تأثیرپذیری مکانیسم‌های نظام راهبری شرکتی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت از اختلالات رفتاری مدیرعامل. *نشریه پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۱۳(۳)، ۳۵-۶۴.
۳۳. مرادی، بابک، و بحری ثالث، جمال (۱۳۹۷). عوامل مؤثر بر اثربخشی حسابرسی داخلی در بهبود کنترل‌های داخلی مطالعه موردی: بانک‌ها و شرکت‌های دولتی آذربایجان غربی. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۷(۲۸)، ۱۰۷-۱۲۲.
۳۴. ملکی کاکلر، حسن، و مولائی فولنجی، ایرج (۱۴۰۱). بررسی ارتباط متقابل بین مدیریت سرمایه در گردش، اهرم مالی و متغیرهای عملکردی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران (رهیافت سیستم معادلات رگرسیون به ظاهر نامرتبط در داده‌های تابلویی). *نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی*، ۱۱(۳۹)، ۲۹۹-۲۷۹.
۳۵. نیکو، علی اصغر، ملک‌زاده، غلامرضا، رحیم‌نیا، فریبرز، و خوراکیان، علی‌رضا (۱۴۰۰). شناسایی الگوی رفتاری مسامحه کارکنان در پست بانک ایران. *مطالعات رفتار سازمانی*، ۱۰(۴)، ۱۵۹-۱۹۱.
۳۶. واشقانی، سارا، شمس، شهاب‌الدین، عباسی، ابراهیم، محمدزاده، امیر، و صیقلی، محسن (۱۴۰۰). مدل‌سازی نقش مالکیت نهادی در میزان تبیین تورش لنگرگاه درباره بازده اضافی برآمده از انتشار اعلامیه سود. *تحقیقات مالی*، ۲۳(۳)، ۴۸۲-۴۹۶.
۳۷. هاشمی بهرمان، مریم، و پورزمانی، زهرا (۱۳۹۹). تأثیر سبک‌های تصمیم‌گیری بر گزارشگری مالی متقلبانه (رویکرد مدل یابی ساختاری). *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، ۱۲(۴۷)، ۷۷-۹۱.
38. Altunbas, Y., Thornton, J., & Uymaz, Y. (2018). CEO tenure and corporate misconduct: Evidence from US banks. *Finance Research Letters*, 26(September), 1-8.
39. Arif HM, Mustapha MZ, Abdul Jalil A (2023) Do powerful CEOs matter for earnings quality? Evidence from Bangladesh. *PLoS ONE* 18(1): e0276935.
40. Arnaboldi, F., Casu, B., Gallo, A., Kalotychou, E., & Sarkisyan, A. (2021). Gender diversity and bank misconduct. *Journal of Corporate Finance*. Elsevier 71(C).1-30
41. Belinda L. Del Gaudio, Dario Salerno, Gabriele Sampagnaro, Vincenzo Verdoliva,(2022), Misconduct risk in banking services: Does a propensity to be sanctioned exist?, *International Review of Financial Analysis*, Volume 81, , 102081, ISSN 1057-5219,.
42. Buchholz, F., Lopatta, K., Maas, K. (2020). The deliberate engagement of narcissistic CEOs in earnings management. *Journal of Business Ethics*, 167, 663-686

43. Conte, F. (2018). Understanding the Influence of CEO Tenure and CEO Reputation on Corporate Reputation, *International Journal of Business and Management*, 13(3), 54-66
44. Faugère, Ch & STUL, O. (2021). Harmful Events and Misconducts in Financial Organizations: Human Biases and Root Causes. *Research in International Business and Finance*. 56. 101382. 10.1016/j.ribaf.2021.101382.
45. Ghosh, S, (2020). "Financial misconduct in Indian banks: what matters and what doesn't?," *Journal of Risk Finance*, Emerald Group Publishing Limited, vol. 21(2), pages 57-76, May.
46. Gomez-Mejia, L, & Weisman, R. Has agency theory run its course? Making the theory more flexible to information the management of rewards system. *Corporate governance: an international review*, vol20. No6, pp526-546(2012).
47. Ham, C., Seybert, N., Wang, S. (2018). Narcissism is a bad sign: CEO signature size, investment, and performance. *Review of Accounting Studies*, 23(1), 234–264.
48. Hegde S, Zhou T, (2018), Predicting Accounting Misconduct: The Role of Firm-Level Investor Optimism, *Journal of Business Ethics*, 149 (1), 1-28
49. Hope OK, Wang J, (2018), Management Deception, Big-Bath Accounting, and Information Asymmetry: Evidence from Linguistic Analysis, *Accounting, Organizations and Society*, 70 (1), 33-51
50. Kang, j and Kang, j, et al. (2017). Curbing Managerial Myopia: The Role of Managerial Overconfidence in Owner Managed Firms and Professionally Managed Firms". Available at: <https://ssrn.com/abstract=2144113>
51. Kraft, A. , Vashishtha, R. , et al. (2016). "Frequent Financial Reporting and Managerial Myopia. " Cass Business School, City University London.
52. Merika, A. Triantafyllou, A. Kalogeropoulou, S (2016). The Causal Relationship Between CEO Tenure and Firm Financial Performance in the Shipping Industry, *The Journal of auditing*, (68), 357-373.
53. Park S ,(2018). The effect of investor sentiment on the means of earnings management. *Investment Management and Financial Innovations*, 15(1), 10-17
54. Phillips, K. (2019). An examination of narcissistic and no narcissistic CEO's financial reporting behavior during times of market euphoria and crashes. Working Paper, The University of Arizona.
55. Rijsenbilt, A., Commandeur, H. (2013). Narcissus enters the courtroom: CEO narcissism and fraud. *Journal of Business Ethics*, 117, 413–429
56. Saleh, M. Usman, A (2016). The Relationship Between Board Structures and Fraud, *International Journal of Business and Management*, 12(2), 1-38

-
57. Shi, W., Connelly, B.L., Sanders, W.G. (2016). Buying bad behavior: tournament incentives and securities class action lawsuits. *Strategic Management Journal*, 37(7), 1354–1378.
  58. Topor, D. L. (2017). The Auditor's Responsibility for Finding Errors and Fraud from Financial Situations: Case Study, *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 7(1), 342-352.
  59. Ying Li, H ., & Ji Chen, W. (2017). Systemic risk in china's interbank lending market . *Journal of mathematical finance* , 7, 188 -198.

